

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 38.

Lýsingaprisur fyri petitreglu: 30 oyr. á forsiðuni,
20 oyr. á 3. og 4. síðu. Við stórra lýsingum fæst
avsláttur í prísinum.

Tírsdag hin 18. septbr. 1928.

Kostar kr. 1,50 fjórðingsárið — Porto. Blaðið
verður bílagt á posthúsinum, brevsvanarstöðum
og skrivstovuni. Telf. 143.

2. árg.

Tandlæge BREND

traffes 11—5. Telf. 114.

VALRÆTTARALDURIN við broytingum, ið Javn-aðarmenn kravdu, fell á Løg-tingi. Sjálvstýrismenn vóru ikki sáttir til at taka okkara krav við í uppskoti, men vit høvdu teirra í okkara.

Í »Tingakrossi« seinasta, nr. 47, verður hildið fram, at vit javn-aðarmenn hava sviðið sjálvstýrismenn, men fyrst og fremst stevnuskrá javnaðarmanna, við ikki at greiða atkvøðu fyri val-broytingaruppskoti teirra.

Er tað her óbeint at tala um svik frá okkum. Vit greiddu atkvøðu fyri einum uppskoti, sum ikki bert hevði 21 ára valrætt til lögtings-, meiginheitsráðs- og sóknarstýrisval, men sum eisini tók hitt størsta órættvísi: skatta-treytirnar til sóknarstýrisvalini, eins og at seta valrættaraldurin til fólkatingið við niður í 21 ár. Er nú, tá vit eru við spurningin um atkvøðugreiðsluna, vert at spyrja, hví tingsins formaður gjørdi brot innan vanligan sið, tá hann lat meiraltans uppskot, ið var nógv minni í krævi, koma fyrst til atkvøðugreiðslu — og tað hóast vit høvdu sagt, at vit vildu ikki greiða atkvøðu fyri hesum uppskoti, utan okkara krav komu við. Okkum tykist hetta var lógin atburður, og hava vit loyvi at skilja hann soleiðis, at ætlanin var at taka okkum tingsið forkunnugu menn øvugt. Tilíkan leik nevna menn fyri »not fair play«.

Vit forðaðu ongum, ið nakað nú beinleiðis leikaði á — 3 ár eru til lögtingsval, gott og væl 2 til sóknarstýrisval, býráðsvalið verður, áðrenn nokur lógbroytan kann gerast. Men tað, ið hendi, var, at fast var neglt: *sjálvstýris-flokkurin — sambandsmenn vilja her sum vanligu hava tað eins og í Danmark — unnar ikki tí fjottraða minnimenta at fða orð við at siga í stýrinum í sóknini, hann livir í og nærast av ring-um korum og lívstreytum.*

At javnaðarmenn settu truf á her fyri at fða broytt, er so mikið betur skiljandi, sum at hetta teirra krav er væntandi at mega verða framhildið ofta, áðrenn tað vinnir sømdir niðri, og sum teir boðaðu frá, at fall tað, vildu teir á komandi ári bera uppskot til eina rættvísari valskipan.

Tað kann ikki, eftir hesum royndum, sigast at vera ill-hugsað, at var evni og dirvið sum kynið, vildu tær høvdu skattatreitirnar uttan blunkan

verðið álagdar fátækramann-inum til lögtingsval, sóknarstýr-isval og oíl val.

Tað eru kortini hørd og fryst-andi hjartaleys kor at seta hon-um, ið ikki við besta vilja fær pening at galda skattin í góðari tíð: *tú eigur ongan rætt at hava orð við í stýrislagnum, men galda skalt tú kortini seinri — um ikki við góðum so við pant-ingarnevann. So eru kor hans-ara, ið má suffa í skuld og peningaloysi.* Tað skuldi verið sjálvandi og eyðseð, at missur maður rættin sum samfelags-borgari, skuldi samfelagið aftur-fmóti eisini mist rættin at krevja nakað av honum. *Men her á landi heiðrast og hásetist høvuð-kambarætturin. Her ræður hugs-anin, ið gav rætt til vald eftir neytatali.*

Men, tit góðu menn, hví foru tit ikki neytatal- ella peninga-rættin út í æsir? 14, 15 ára gomul, ja enná teir smáu *arv-ingarnir við tátu* galda skatt og skuldu soleiðis átt rætt við val-borðið. Eftir hugsan tykkara hevur mannsins andsbúgvni og skil minni at siga, ja má einki hava at siga, *tá ikki sekkurin er á bakinum.*

Tit fara at umbera okkum, vit kunna ikki við besta vilja ganga við her, men fara fram-vegis at arbeiða fyri, at landið skal stýrast, so allar roddir kunnu fða ljóð. Tí má einans hin fría andstelingvin ráða, tá landsins álitismenn skulu veljast. Hin grima fornleivdin: ognar-valdið, ið spókir sum arvatroll í antikuum sálum, má dvína fyri frælsis- og rættvísissól.

Fólkatingsvalrættaraldurin má ikki rorast, tí hann stendur í samband við valið í Danmark, sigur sjálvstýrið.

Hesa stóðu vildu vit skilt, um tað var sambandið, ið tók hana. Men hon er okkum óskiljandi, tá hon verjast av sjálvstýris-flokkinum. Vit vita ikki betur, enn at tað hevur verið ynksi sjálvstýrismanna, at okkum má vera loyvt undantak, so sum fólksins vilji og kor krevur. Her er jú stór grund at krevja undantak: Fyri tað fyrsta fellur fólkatingsvalið soleiðis, at sjáldan og ongatíð telur saman hjá okkum og teim harniðri. Fyri tað næsta hevur jú sjálvstýris-flokkurin borið á lofti, at rættast var, at føroyskur politiskur flokkur stóð leysur av donskum partapolitikki. Fyri tað triðja hava vit eitt so talandi dóm um valrættarundantøk í lands-tingsvalinum, har áramarkið er 35 ár í Danmark, 25 her.

At sjálvstýrisflokkurin ikki vil hava við fólkatingsvalið at gera, er við dómars orðum »at er-

kende for dødt og magteløst at væres, sðani sjálvur flokks-høvdingin er nýliga valdur á Danating.

At sjálvstýrisflokkurin aftrar seg, tí broytingin í valrættar-aldrinum til fólkatingið kanska forir við sær eina grundlógar-broyting, kunna vit heldur ikki trúgva. Sjálvstýrisflokkurin kann ikki ræðast eina grundlógar-broyting, tá tað er fyri at fða okkara fulla rætt framdan.

Men, hvat er so grundin til sjálvstýrisstóðuna viðvíkjandi valrættaraldurin til fólkatingið, tá vit ikki, sum sagt, á nakran

Samvinna fiskimanna i fiskatilvirkan og fiskasølu.

Fáir vinnulívsspurningar mun-nu nú á døgum liggja fremri her á landi enn spurningurin um hvussu vit skulu fða mest burtur úr okkara fiskidrift.

Tað ber ikki til, at vit ár undan ári skulu halda áfram við hinum vónleysu orðum, sum nú leingi hava ljóðað: »Skipini standa seg ikki, driftin er ovdýr, reiðarin fær ovlitið og fiskimaðurin fær ovlitið! Hvat skal gerast?« meðan vit á somu tíð tó halda hesari drift uppi í sama spori.

Í ár hevur tilbetur verið eitt so avbera gott fiskiár og prísir hava farið hækkandi fram til nú, so vónandi verður fyri hetta ár, at ljóðið um at skip-ini ikki standa seg tagnar. (Tað er sjálvsagt altíð okkurt skip, sum vegna eina ella aðrar ónoll-ur ikki stendur seg; men vit meina yvirhøvur).

Meðan vit nevna tað, spurn-ingurin um nær eitt skip stend-ur seg er langt frá heilt greiður; tí eitt er hvussu ein reiðari fær eitt skipsroknskap at siggja út, og eitt heilt annað er, hvussu eitt skip í roynd og veru, mann-felagsliga skoðað, hevur staðið seg.

Fórir reiðarin alt, sum uppi skipið gongur í roknskapin til hægstu smásöluprísir og fiskin til tann saltfiskaprís, sum hann letur fiskimannin fða, so verður alloftast ástandurin verri, enn um hann forir tað sum uppa skipið gongur í roknskap-in til vanligar stórsöluprísir og fiskin til tað sum hann endaliga verður seldur av landinum fyri (sjálvsagt virkingarlon o. t. l. frádrágti).

Tíverri mann hin fyrr nevndi mátin oftast hava verið nýttur, serliga av teim sokallaðu »kor-responderandi reiðarum«.

Ljóðið um at skip ikki standa seg treingir soleiðis til at verða doyvt eitt syndur; meðan ljóðið

hátt fða hana at ríma við okk-ara fatan av sjálvstýrishugsanini — og vit kunna illa fða okkum til at trúgva sjálvstýrismanna egnu orðum, at hon er ein rein og sker sambandsgrund. Ella skulu vit kanska trúgva teim — tað er vist einki annað at gera.

Men lógið er tað at hugsa sær tær báðar stríðshetjurnar — vit vilja ikki siga stríðshanarnar — ið um dagarnar hava staðið í rættinum hvør móti øðrum fyri politiskt brígd og briksl, nú knappliga at finnst hálsfev-nandi á sambandsfallinum.

So falla høvdingar.

um at fiskimenninir fða ovlitið burtur úr sínum triðjaparti ív-aleyst treingir til at vera hildið hvøllari fram og kannað meira.

Tað er ikki so óvanligt at fiskimenn halda tí fram, at fiskimannafelagið skal gera meiri fyri at skaffa betri pris fyri fiskin. Tá skipini koma aftur av Suðurlandinum, koma menn, stundum heilar skipanir í senn til felagsskrivarin og spyrja um felagið veit nakran betripris at visa teimum á. Hetta er áhugavert og sýnir eitt víst álít á felagið, men at svara í tilkum tilfellum, er einki lætt arbeið og oftast verður tað ótakksamt eisini. — Reiðarin hevur, lat okkum siga, boðið 30 oyr. fyri kg. móti gjaldi til vanligu tíð ella 3 mánaðar veksl. Er nú sami reiðari ein peningadyggur maður, er hættisligt at ráða monnum til at selja til ein annan, ið býður, lat okkum siga, 31—32, tá hann kanska ikki er so dyggur.

So verður spurt um felag-ið tá ikki kann keypa fiskin og geva meira enn tað, sum reiðar-in býður. Hartil kann felags-skrivarin sjálvsagt einki svara, tá ikki liggur fyri nokur felags-stjórnarsamtykt um, at felagið skal búgva seg út at keypa fisk.

Reiðararnir standa, sum vera man, saman um tann pris, teir ætla at bjóða fiskimonnum. — Reiðararnir eru jú eisini felagsmenn sína millum —; men stundum, serstakliga hesi síðstu árinu eru menn her og har um landið sum hava keypt saltfisk. Tað eru men, sum ikki eru reiðarar; men gera forrættning í fiskatilvirkan og fiskahandli. Teir geva oftast ein hægri saltfiskaprís enn reiðararnir; men liggur nú skipið ikki tilfjalluga á tí plássi, har ein tilfiskur fiskahand-ilsmaður er, verður tað í flestu tilfellum ómøguligt at ráða

fiskimonnum at selja til hansara tí reiðarin noktar sum oftast at lata skipið fara, og skulu menn-inir leiga annað far at flyta fiskin á, gongur tað útaftur, sum teim verður boðið meira. At fiskimenn í tilikum forum ikki eru í standi til at siggja, hvári hitt torføra og ómøguliga liggur, er lætt at skilja, teir fara tí illa hjúrdir av stað aftur. Teir fregastu felagsmenn harmir um, at felagið einki kundi hjálpa teimum, teir næstfreg-astu illir inn á felagsstjórnina, ið ikki hevur skipað betur fyri, men teir verstu bólvandi felags-skapinum, sum teir einans kenna sum eitt band, og skaða-fróðir um, at teir nú kunnu ávísu hvussu nyttuleyst felagið er.

Einaferð legði Fiskimanna-felagið fram at í fiskahandli og dreiv saltfiskaprísir 2 oyr pr. kg. upp á várinum, men vegna tess, at hetta bar uppá eitt ár við hervuligum prísfalli, fekk felagið eitt tap uppá nakrar túsund krónur og royndin hevur aldri verið endurnýggjað, millum annað av tí, at mangir fiskimenn hildu hetta vera ein ógagnligan máta, tí væl vunnu fiskimenninir nakað av peningi uppá saltfiskapríshækkanina, sjálvt um felagsins tap varð frá-roknað; men reiðararnir taptu bert so mikið meira vegna prísfallið.

Ivaleytt var hetta heldur ikki hin rættasti máti til tess, at veita fiskimonnum hitt mest møguliga fyri teirra triðjapart. Endamálið má vera at fiski-menninir hvørt ár fða fyri sín triðjapart tann pris, sum fiskur-in verður seldur til útlandið fyri, tá vanlig arbeiðsløn og vanlig flintingsgjald við tí har til hoyrir er avgingið. Er hetta endamálið náað, hevur fiski-maðurin fingið tað fyri sín triðjapart, sum hann rættvísu-liga eigur og meir kann hann ikki krevja.

Tá árið 1922 er undantikið og nokur óeydnistilfelli seinni, hevur klippfiskaprísurin síðani ligið so, at tað hevur verið góður vinningur at fullvirka fiskin til sølu, serstakliga hjá teimum, sum góðar greiður hava til inniturking. Tað besta prógv fyri at so er hava vit í tí, at dugnaligir menn, sum ikki eru reiðarar, hava vunnið væl av peningi hesi ár við at keypa saltfisk, ofta til hægri prísir enn reiðarar, og virkað hann til klippfisk.

Í ár er so væl stætt, at teir, sum í vár keyptu saltfisk til 33 oyr. og seinni til 30 oyr. kg. og fóru rætt av stað, eftir ætling munu fara at hava